

ПРОЕКТНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ В ОСВІТІ**В. І. Карпенко***магістрантка кафедри філософії**Національного технічного університету України**«Київський політехнічний інститут»*

У даній статті розглядається проектний підхід як інноваційний напрям розвитку сучасної освіти. В роботі викладені основні проблеми вищої школи в Україні, сутність та принципи проектно-діяльності у вищій школі, проаналізовано основні проблеми реорганізації системи навчання в сучасних ВНЗ, та розглянуто проектну діяльність як спосіб оптимізації навчально-виховної роботи. Інноваційний напрям сучасної освіти обумовлюється тим, що у сьогоdnішніх умовах інноватика перетворилась на ключовий чинник зростання конкурентоздатності та забезпечення економічного росту країни. Наголошується на необхідності усвідомити і реалізувати вимоги до організації освітньо-виховного процесу на основі особистісно-орієнтованого підходу: визнання самоцінності особистості студента; створення умов, що сприяють саморозвитку, самонавчанню і самоосвіті студентів. Доводиться, що саме проектно-орієнтований підхід в освіті сприяє виявленню та розвитку прихованих потенціалів особистості, генерування інноваційних механізмів організації життєдіяльності з метою вирішення соціально значущих завдань та регулювання соціальних процесів.

Ключові слова: проектування, інформатизація, мультикультурна комунікація, інформаційне суспільство, проектно-орієнтована модель.

За умов глобалізації сучасного суспільства у більшості країн Європи проводяться реформи національних систем освіти. Пріоритетом цих реформ є удосконалення системи освіти, яка б відповідала запитам нової інформаційної доби. Це стосується і України, яка приєднавшись до Болонського процесу, запроваджує сутнісну реорганізацію системи навчання і управління освітнім простором, формуючи нову модель вищої освіти. Стрімкого розвитку та сутнісних трансформацій набувають усі сфери суспільного буття: економіка, культура, освіта.

Знання, в умовах інформатизації, стають основним багатством країни та умовою її прогресивного розвитку. Тому пріоритетною задачею сучасної освіти постає формування нової парадигми, яка б орієнтувалась на особистісні інтереси та на тенденції сучасного суспільного розвитку. Цілі реформування освітньої галузі спрямовані на розвиток національної системи освіти, яка повинна відповідати потребам і викликам часу та давати можливість кожній особистості реалізувати себе у суспільстві, що постійно трансформується. Ці тенденції розвитку пов'язані з процесом глобалізації, міжкультурної комунікації та стрімким розширенням інформаційного простору, що актуалізує проблему якісної підготовки висококваліфікованих фахівців. Актуальним напрямом сучасної гуманістики стає розробка нових моделей навчання і виховання фахівця і громадянина, на зразок традицій антично-грецької пайдеї. Формування фахівців нової генерації, що б забезпечило безкризовий вектор розвит-

ку управління у суспільстві, пов'язаний із розробкою інноваційних методик навчання, серед яких особливої уваги заслуговує проектно-орієнтований підхід в освіті, який виступає інтегрованою технологією навчання і управління.

Соціальне проектування, як складова соціальної інженерії, виступає актуальним і соціально затребуваним об'єктом міждисциплінарних досліджень, цікаві вектори його становлення і втілення в соціальну і педагогічну практику. Цей напрям вивчають соціологія, соціальна і практична культурологія, філософія, психологія, педагогіка. Проектний підхід до управління соціальними системами розглядається в численних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених: С. Гудзовського, В. Лукова, Т. Дрідзе, А. Пригожина, О. Генісаретського, П. Завліна, Б. Твісса, Д. Гелбрейта. Цей напрям сучасної соціальної реорганізації та інноваційного розвитку є дуже актуальним, але ще мало дослідженим.

Сучасний стан реформування системи освіти та основні проблеми оптимізації навчально-виховного процесу досліджувались у працях В. Андрущенка, В. Журавського, М. З. Згуровського, Л. О. Белової, А. І. Кузьмінського. Проблеми специфічного особистісно-орієнтованого вектору соціального проектування розглянуто у працях І. Д. Бежа, Л. С. Вигоцького, Р. Кемпбелла, А. З. Кіктенко, Л. С. Нечепоренко, Ю. М. Орлової, І. Ф. Прокopenка, О. М. Пехоти, А. О. Реан, В. В. Серікова, І. С. Якиманської та інших.

Метою статті є спроба виявити специфіку проектного підходу до управління вищим навчальним закладом. І також проаналізувати проектування у навчально-виховному процесі сучасних вишів, як інноваційного механізму реформування вищої школи. Завданнями даної статті є: проаналізувати основні тенденції реорганізації вищої школи в Україні, дослідити сутність та принципи проектної діяльності у вищій школі, обґрунтувати основні проблеми реорганізації системи навчання в сучасних вищих навчальних закладах, розглянути проектну діяльність як спосіб оптимізації навчально-виховної роботи.

У сучасному розумінні соціальне проектування є експериментальною технологією, однією з форм випереджаючого відображення соціальної дійсності, що містить пропозиції, щодо цієї розробки на практиці. Цей напрям розглядається авторами як поетапна діяльність, що включає в себе процедури, дослідження, конструювання, і, власне, проектування. З цього випливає, що досліджуваний феномен містить деяку інтеграцію, тобто складається з декількох складових, які мають критерії схожості і певну ступінь близькості [3; 6].

Сьогодні на основі поширення інформаційно-комунікативних технологій, утворюється нова структура – інформаційне суспільство, що відтворює відповідну інформаційну культуру, яка стає частиною нашого повсякденного життя. Швидко впровадження технологій інформатизації сучасного суспільства не могло не торкнутися і системи освіти. Забезпечення сфери освіти теорією і практикою розробки та використання інформаційних технологій є одним з найважливіших засобів реалізації нової державної освітньої парадигми, спрямованої на створення максимально сприятливих умов для саморозвитку особистості.

Однак, як показує досвід, застосування інформаційних технологій на емпіричному рівні не призводить до суттєвого підвищення ефективності освітнього процесу. Доцільним є проектування такого освітнього середовища, яке, ґрунтуючись на широкому використанні інформаційних технологій, забезпечувало б процеси гуманізації освіти, підвищення його креативності, створювало б сприятливі умови для розвитку особистості. Тобто необхідний також психолого-педагогічний підхід до розробки та впровадження інноваційних освітніх технологій. Науковими основами такого підходу є принципи синергії: поєднання філософії, психології, педагогіки, теорії педагогічного проектування, інформатики, кібернетики, теорії систем тощо.

Процес управління у вищому навчальному закладі можна охарактеризувати цілою низкою таких властивостей як: складність, багатовекторність по прийняттю рішень, динамічний перебіг процесів, суперечливий характер взаємозв'язку всіх елементів системи управ-

ління. У зв'язку з цим створення методів і засобів управління проектами вищих навчальних закладів потребує подальшого розвитку наукових принципів і методологічних основ управління проектами, теорії прийняття рішень. Задля ефективної роботи вищих навчальних закладів України в сьогоdnішніх умовах потрібно реорганізувати їх систему управління. Така реорганізація пов'язана з необхідністю переходу на ринкові механізми при втіленні в життя практично всіх освітніх проектів. Основними напрямками комплексного реформування вищої школи повинні бути: рівність доступу до безкоштовної освіти, модернізація системи освіти, підвищення якості, ефективне управління та фінансування. Для того щоб Україна змогла в нових соціальних умовах використати повною мірою свій потенціал, необхідні радикальні зміни в управлінні. Потрібна зміна принципів, моделей і технологій управління, необхідно подолати відставання теорії управління від запитів практики. Існують сутнісні протиріччя між практикою управління різними соціальними системами і новими умовами і запитами суспільства, що вимагають свого вирішення для успішного продовження реформ.

Інноваційний напрям сучасної освіти обумовлюється тим, що у сьогоdnішніх умовах інноватика перетворилась на ключовий фактор зростання конкурентоздатності та забезпечення економічного росту країни. В області освіти, інновації, частіше складаються із розробки нових методів навчання. Далі, основною роботою є процес втілення створених інновацій та збільшення масовості їх застосування. Одним із інноваційних підходів і виступає проектний підхід у освіті.

Проектний напрям націлений на отримання студентом тих знань, що будуть використані на практиці та задля створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам студентів та завданням, що вони ставлять перед собою. А сама концепція проектно-орієнтованої освіти є результатом узагальнення організаційних інновацій, що може бути представлена як сукупність проектів, завдяки яким і досягається основна ціль організації [1]. Основними критеріями інноваційної підготовленості студентів є їхнє вміння діагностувати соціальні процеси, диференціювати їх за користістю чи можливою небезпекою для суспільства і громадян, творчо забезпечувати процес розробки та прийняття рішень, організувати їх виконання і контроль в умовах інноваційної трансформації суспільних відносин.

Ідея проектно-орієнтованої моделі навчання і виховання здатна враховувати існуючі проблеми освітнього середовища, при цьому зберігаючи традиційну структуру системи освіти, шляхом формування в рамках існуючої системи проектно-орієнтованих підрозділів. Кожен із цих підрозділів здійснює діяльність у

певному напрямку, керуючись при цьому і потребами сьогоднішнього ринку праці та запитів на наукові розробки, і можливостями та інтересами самого вищого навчального закладу. Основні переваги, що пропонує проектно-орієнтований підхід, заключаються в розповсюдженні принципів проектно-підприємницької роботи в середині університету на всі сфери його діяльності.

Актуальністю університетського менеджменту є розробка спеціального соціального механізму управління інноваційним університетом, що забезпечуватиме його сталий розвиток. Соціальний механізм включає в себе сукупність організаційної структури, соціальних технологій та організаційну культуру. Особливою рисою такого управління є його практична направленість, адже тільки на практиці можна виявити недоліки, виправити їх та вдосконалити всю систему. Потрібно поставити акцент на тому, що по-перше, проектно-орієнтований підхід забезпечує збереження організаційних основ наукової та освітньої діяльності, розвиток науково-педагогічних шкіл. Також такий підхід не заперечує ніяких традицій академічної спільноти та не веде до ліквідації тих чи інших університетських структур [2].

Якщо враховувати основні задачі, що сьогодні постають перед сучасними ВНЗ слід відмітити такі як: здійснювати підготовку кваліфікаційних спеціалістів з використанням сучасної системи управління і контролю, вводити нові напрями підготовки, що мають задовольняти сьогоднішні потреби суспільства, реалізувати функції центру розробки і апробації нових освітніх стандартів, програм та методів навчання, забезпечувати потреби особистості, суспільства і держави, виховувати, у тих, хто навчається потребу у постійному оновленні знань, лідерські якості, що впливають на формування висококультурної соціально активної особистості.

Найоптимальнішими способами вирішення поставлених задач будуть:

- розвиток власної системи управління та її удосконалення;
- розширення системи фінансування;
- розвиток матеріально-технічної бази освітньої і наукової діяльності;
- створення певного інформаційного середовища, яке повинно забезпечувати формування високого рівня інформаційної культури та розвиток рівня інформаційно-технічного забезпечення освітньо-наукової та адміністративно-управлінської діяльності.
- втілювати на практиці ідею діалогової освіти (адже розробка ефективної стратегії діалогу культур є необхідною умовою для країн, які стають мультикультурними державами).

Основна мета мультикультурної освіти полягає у формуванні толерантної особистос-

ті, здатної на основі діалогу активно взаємодіяти з представниками різних етнічних культур. І саме тому реформування системи освіти в багатьох країнах Європи передбачає виховання самобутньої, толерантної особистості. Адже сьогодні так необхідний пошук нових форм комунікації, пошук загальнокультурних позицій задля розвитку діалогу культур. І тому саме в освіті можливо знайти певний інструмент для створення гуманістичного і демократичного соціального середовища, засобом гармонізації відносин представників різних культур.

Важливим питанням залишається роль навчально-виховного процесу в розвитку повноцінної особистості. Розвиток освіти в Україні в європейському контексті потребує посилення уваги до формування особистості, здатної до всебічного саморозвитку й самовизначення. Якщо враховувати основні задачі, що сьогодні постають перед сучасними вищими навчальними закладами слід відмітити такі як: здійснювати підготовку кваліфікаційних спеціалістів з використанням сучасної системи управління і контролю, вводити нові напрями підготовки, що має задовольняти потреби суспільства, реалізувати функції центру розробки і апробації нових освітніх стандартів, програм та методів навчання, забезпечувати потреби особистості, суспільства і держави, виховувати, у тих, хто навчається потребу у постійному оновленні знань, лідерські якості, що впливають на формування освіченої соціально активної особистості. Особливої уваги потребує підвищення культурного, творчого та інтелектуального рівнів студентської молоді у вищих навчальних закладах. Це викликає необхідність розробки нової системи навчання, що покликана формувати цілісну особистість, фахівця, громадянина-патріота України (поєднання інтелектуального потенціалу, компетентності, моральності, духовності, високого професіоналізму), її ціннісні орієнтації та стиль життя.

Перш за все, проектно-орієнтований підхід до освіти дозволяє визначити однією з його цілей професійно-особистісний розвиток і саморозвиток, формування здатності особистості до інноваційної діяльності, що визначається її проектним потенціалом. На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства необхідно усвідомити і реалізувати вимоги до організації освітньо-виховного процесу на основі особистісно-орієнтованого підходу: визнання самоцінності особистості студента; створення умов, що сприяють саморозвитку, самонавчанню і самоосвіті студентів. Якість розв'язання цих задач, поставлених перед вищою школою, істотно залежить від вищого навчального закладу.

Реалізувати це завдання можливо лише за умови єдності трьох складових освіти – навчання, інноватики і виховання. Проте є деяка різниця в ролі навчання і виховання в становленні особистості фахівця:

1) Навчання діє на індивідуально-виконавчий зміст діяльності, формує знання, уміння і навички. Виховання ж формує ставлення до життя, смисли діяльності людини.

2) Навчанню певним чином притаманні примуси. У вихованні ж повинні діяти і діють децю інші психологічні механізми.

Управління виховним і культурно-освітнім процесом у вищих навчальних закладах передбачає: розроблення організаційної структури управління вихованням студентів та функціональних обов'язків безпосередніх учасників і підрозділів управління; наукове обґрунтування системи управління виховним процесом у новій моделі вищої освіти на початку XXI ст.; вдосконалення традиційної структури управління на всіх рівнях від академічної групи до ректора вищого навчального закладу; організацію і надання систематичної допомоги студентським деканатам і радам студентського самоврядування, наставникам академічних груп в організації позааудиторної роботи з боку ректорату, деканатів факультетів, відділів вищого навчального закладу; організацію здорового способу життя студентів та навчання їх валеологічної культури в системі роботи клубів, гуртків; забезпечення системно-цільового підходу до планування організаційно-виховної роботи серед студентів; науково-методичну роботу організаторів виховного процесу з проблем позааудиторної діяльності, які б відповідали інтересам і нахилам студентів; проведення заходів щодо організації відпочинку, дозвілля й попередження правопорушень серед студентської молоді; забезпечення національної спрямованості виховного процесу, тісного зв'язку з ідеалами, традиціями й іншими соціально значущими надбаннями української і світової культури; розвиток ініціативи і самодіяльності студентів, залучення їх до активної участі в громадському житті з опорою на діяльність студентських громадських організацій тощо.

Отже, виховні технології повинні припускати сукупність різноманітних методів, прийомів, засобів та технік, які виступають в єдності і націлені на вирішення певних завдань, серед яких – підвищити інтерес студентів до фахових знань і до тих проблем, які виявляються включеними в зміст навчального заняття, а також підняти результативність навчання, сформувати навички практичної діяльності за допомогою наближення навчального процесу до реальних життєвих ситуацій, створити умови для формування особистої позиції студента, розвиваючи комунікативні навички.

Педагогічну інновацію розглядають як особливу форму педагогічної діяльності і мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі, або як процес створення, упровадження і поширення нового в освіті. Впровадження проектного підходу до навчально-виховної роботи вищій навчальний

заклад несе за собою тільки якісні позитивні зміни в особистісному розвитку більшості студентів. Та це можливо за виконання певних умов: психолого-педагогічне проектування навчально-виховного процесу здійснюватиметься на засадах системно-комплексного підходу, що передбачає ефективну взаємодію виховання (як загального цілепокладання); навчання (як засобу досягнення загальної мети виховання); особистісного розвитку студента (як результативної сторони навчально-виховного процесу); основні показники навчально-виховного процесу комплексно відобразать загальну мету діяльності освітнього закладу, сприятимуть цілісному розвитку індивідуальності студента (фізичному, психічному, соціальному і духовному) і формування його готовності до саморозвитку поза межами освітньої готовності закладу; будуть широко використовуватись комп'ютерні діагностично-проектувальні комплекси з надійними та високо валідними психолого-педагогічними діагностичними методиками та інноваційними технологіями для ефективного і оперативного проектування і проведення моніторингу фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку студентів та викладачів.

Проектно-орієнтований підхід в освіті сприяє виявленню та розвитку прихованих потенціалів особистості, генерування інноваційних механізмів організації життєдіяльності з метою вирішення соціально значущих завдань та регулювання соціальних процесів.

Однією з найважливіших умов успішного вирішення даного завдання є рішуче посилення акценту в навчально-виховному процесі на індивідуальному підході до формування особистості майбутніх спеціалістів соціокультурної сфери діяльності, розвитку в них професійних якостей, творчих здібностей, нахилів, талантів і нестандартного мислення. Індивідуальний підхід потрібен до всіх без винятку студентів. Адже тільки за цієї умови можна забезпечити активну навчально-пізнавальну діяльність студентської молоді, максимальне використання викладачем наявного рівня підготовки та здібностей кожного студента. При цьому не менш важливо залучити до активності, вселити в них впевненість у своїх пізнавальних, творчих і вольових здібностях, уникнути типового недоліку в педагогічній роботі - приділяти увагу лише тим, хто відстає або досягає успіхів у навчанні. Такий підхід до навчання дозволить розкрити всю багатогранність і неповторність індивідуальних особливостей кожного студента, що, в свою чергу, суттєво впливає на можливості його саморегуляції в швидкозмінній соціальній сфері, оптимальній адаптації до її вимог.

Виходячи з вище сказаного, метою виховання у вищій школі є підготовка успішної особистості, що здатна самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, но-

сій культури. Слід заохочувати і активніше впроваджувати у виховну систему вищого навчального закладу проекти різноманітної тематики, цікавими та сучасними за формою проведення (екскурсії, експедиції, дебати, семінари, тренінги, конференції, «круглі столи», аудіо- та відеопроєкти тощо). Така діяльність ефективно позначається на формуванні життєвої компетентності, досвіду, самореалізації та розвитку здібностей студента. В умовах виховної проектної діяльності студентів позитивно розв'язується проблема ставлення студентів до знань, бажання просто отримати диплом поступово відходить, його замінює усвідомлення значущості у здобутті якісної вищої освіти, прагнення творчих пошуків. На такому етапі виховний процес досягає високого рівня результативності і переростає у самовиховання.

Таким чином, в контексті педагогіки соціальне проектування обґрунтовано як один із методів, що сприяють організації та реалізації проектної діяльності, активізує творче мислення, допомагає виробити вміння вирішувати нові проблеми і сприяє більш продуктивній розумовій діяльності і цілеспрямованому свідомому пошуку вирішення соціально значущої проблеми.

Ефективним засобом для розвитку у студентів ініціативи, формування досвіду самостійної діяльності і відповідальності являється проектно-орієнтований підхід, який готує молодь не тільки жити у суспільстві, а й перетворювати його та реалізувати себе як творчу особистість. Навички роботи в проектному ре-

жимі дозволять в подальшому успішно реалізуватися як фахівцю в будь-якій області, незалежно від спрямованості інтересів і досвіду роботи, так як вони можуть використовуватися на всіх етапах професійного зростання.

Аналіз сучасного стану процесу проектування (результатів конкурсів соціальних проєктів, участі молоді в їх розробці та реалізації, підтримки ініціатив студентів з боку адміністрації вузів) дає можливість здійснити педагогічну інтерпретацію проблеми проектування як фактора соціальної адаптації молоді до умов суспільства, яке потребує якісних трансформацій.

Отже сьогодні проектно-орієнтований підхід у сфері освіти розглядається не тільки як фактор підвищення її якості, розвитку усіх сфер суспільного життя, та як фактор підвищення запиту на освітні послуги. Впровадження інноваційних проектних технологій у навчально-виховному процесі потрібно виконувати з високою відповідальністю, адже їх слід розглядати як довготривалу програму по моделюванню майбутнього. Інноваційний напрям сучасної освіти вимагає створення відповідних структур, активного освітнього середовища, що в майбутньому приведе до створення системи гнучкого управління та підтримки відкритого стилю взаємозв'язку, адже результатом інноваційної освіти є виведення університетів, та і загалом вишів, на чіткий режим самоорганізації та самовдосконалення. Адже саме університет сьогодні покликаний бути культуроутворюючим центром виробництва інтелектуального потенціалу суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Баксанський О. Е.* Национальный проект «Образование» и Болонский процесс / О. Е. Баксанский. – М.: Канон, 2010. – С. 406-431.
2. *Дридзе Т. М.* Прогнозное социальное проектирование: теоретико-методические и методологические проблемы / Отв. ред. Т. М. Дридзе. – М.: Наука, 1994. – 304 с.
3. *Грудзинский А. О.* Проектно-ориентированный университет / А. О. Грудзинский. – Нижний Новгород: Изд-во ННГУ, 2004. – 370 с.
4. *Згуровський М. З.* Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України / М. З. Згуровський. – К.: НТУУ «КПІ», 2006. – 543 с.
5. *Луков В. А.* Социальное проектирование / В. А. Луков. – М.: Ин-т социальной работы Ассоциации работников социальных служб, 1997. – 192 с.
6. *Лукс Г. А.* Социальное инновационное проектирование в региональной молодежной политике / Г. А. Лукс. – Самара: Самарский университет, 2003. – 278 с.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2012 р.